

О.М. Йосипенко

*доктор філософських наук,
старший науковий співробітник Інституту
філософії імені Г.С. Сковороди НАНУ*

ІНТЕРПРЕТУВАТИ ІНТЕРПРЕТАТОРА АБО СОЦІАЛЬНА ІСТОРІЯ ФРАНЦУЗЬКИХ РЕЦЕПЦІЙ НІЩЕ

Філософська думка сучасної України переживає справжній бум рецепцій: у науковий обіг потужно запроваджуються ідеї, проблематики та підходи інших філософських традицій, тексти сучасних зарубіжних авторів тощо. У такий спосіб українці, безперечно, інтегруються в світовий філософський процес. Водночас феномен рецепції потребує розробки нових методологічних підходів, які б пояснювали як філософський інтерес до тих чи інших традицій, так і його невинновпадковість. Подекуди такі рецепції (наприклад, східної філософії, постмодерну чи аналітичної філософії) в українській думці виглядають як «чисті» історії думки, раптові вибухи тієї чи іншої проблематики, позбавлені вкоріненості як у просторі взаємодії національних філософських традицій, так і в національному полі філософії рецепієнта.

Існують соціальні умови циркуляції ідей*, що мають своїх носіїв, наділених соціальною ідентичністю та залучених у певні інституційні структури, які значною мірою визначають мотиви звернення до тих чи інших авторів їхніми інтерпретаторами й популяризаторами та які не озвучуються у жодному експліцитному філософському дискурсі. Без врахування свого соціального аспекту історія ідей постає як історія вірусів, а звернення до автора іншої традиції – як спонтанний та безпосередній контакт інтерпретатора з текстом останнього. Такий підхід спирається на образ філософа як носія «чистого розуму», самотнього дослідника, позбавленого зв'язку з освітньою інституцією та вільного від будь-яких форм і норм наукового життя, незалежного від процедур легітимації свого статусу філософа, який звертається до певних мислителів минулого лише

* Див., наприклад, [1].

випадково. Як зазначав П.Бурдьє, інтелектуальна біографія мислителя невіддільна від його персональної біографії, в якій не буває випадковостей. Якщо хтось звертає увагу на ідеї іншого автора, перекладаючи та популяризуючи його тексти, існують не лише персональні, а й соціально-інституційні мотиви його діяльності. Ця ситуація наявності об'єктивних чинників філософського вибору зумовлює методологічну вимогу «інтерпретувати інтерпретатора».

У цій статті я хотіла зосередитися на «французькому феномені Ніцше» та, спираючись на аналізи В.Декомба та Л.Пенто, простежити дію складних механізмів рецепції ідей, які перетворили німецького мислителя з маргінального автора на класика філософської думки Франції другої половини ХХ ст.

Дуже часто питання «вкорінення» ідей чи рецепцій мислителя у певній філософській культурі зводиться до вимоги застосування принципу контексту. Ця вимога є, безперечно, коректною, проте сам «принцип контексту» можна розуміти по-різному. Наприклад, в аналітичній філософії він є протиположним до принципу а-історизму, що практикувався першими аналітичними філософами та тлумачиться як потреба вкорінення досвіду пізнання мислителя в його інтелектуальній атмосфері [7]. Цього замало. П.Адо, наприклад, розуміє принцип контексту як єдність двох підходів, що враховують як інтелектуальний, так і матеріальний контексти: інтерпретовані праці потрібно перемістити «в конкретні умови, в яких їх було написано. Йдеться, з одного боку, про інтелектуальні умови, себто філософську, риторичну чи поетичну традиції, з іншого – про матеріальні умови, тобто освітнє та соціальне середовище, історичні умови тощо» [4, 116]. В.Декомб у книзі «Той самий та інший. Сорок п'ять років французької філософії (1933–1978)» практикує голістський підхід до французької філософії зазначеної доби як до складного цілого зі своїми внутрішніми (логіка розвитку певної проблематики, зокрема, «того самого» та «іншого») та зовнішніми (політична ситуація, етична проблематика, зміни у сфері освітніх інституцій) принципами структурування. Для Л.Пенто історія ідей та їх рецепцій є, насамперед, соціальною історією ідей, себто історією соціальних структур, в які вписано носіїв чи інтерпретаторів ідей інших мислителів. Соціальна історія ідей Л.Пенто не є редукцією філософської проблематики до умов її продукування, вона лише дає змогу подолати поширене уявлення про філософію як найвищу форму інтелектуальної діяльності, позбавленої залежності від її «соціального тіла», та виявити

позадискурсивні форми та примуси циркуляції філософських ідей.

Одним із вагомих наслідків рецепції Ніцше французькою думкою можна вважати виникнення в другій половині ХХ ст. певного стилю філософії, філософії *à la française*, *french philosophy* як колективної ідентичності, визначеної не тезами, а спільністю інтересів та риторичних прийомів інтерпретаторів німецького мислителя. У статті «Французький момент Ніцше» В.Декомб пропонує виділяти щонайменш три «моменти Ніцше» або три етапи звернення до Ніцше у Франції. Перший – це звернення письменників до Ніцше наприкінці ХІХ ст., що супроводжувалося потужними перекладами текстів німецького мислителя, в якому вбачали філософа з оригінальним, нетрадиційним стилем письма та мислення. Другий етап – це звернення до Ніцше французьких інтелектуалів початку ХХ ст. з метою обґрунтувати за допомогою останнього політичну позицію «проти всіх». Зрештою, третій етап – це звернення до Ніцше французьких філософів, які досі його практично не помічали. Л.Пенто дає схожу періодизацію «французьких моментів» Ніцше, вирізняючи період «профанних інтерпретацій», коли до Ніцше зверталися не філософи, а письменники, літератори, які інтерпретували його у довільний спосіб, та період «професійних інтерпретацій», коли до Ніцше звернулися професійні філософи, університетські викладачі, хоча досі німецький мислитель був для університетського корпусу маргінальною постаттю. У своїй праці «Племінники Заратустри. Рецепція Ніцше у Франції» Пенто намагається дати відповідь на питання «З чим пов'язаний раптовий інтерес до Ніцше французьких філософів з його подальшим переміщенням у пантеон філософських класиків?». Підходи Декомба та Пенто є корелятивними, проте мають певні особливості. Декомба, зокрема, більше цікавлять філософська суперечливість та непродуктивність французького ніцшеанства, тоді як у фокусі інтересу Пенто опиняються конфліктні структури французького філософського поля, які зумовили звернення постмодерністів до Ніцше як до свого союзника в боротьбі за перевизначення філософії та інтелектуальної діяльності загалом.

Цікавою особливістю підходу Декомба є спроба показати, що французьке ніцшеанство є відповіддю на актуальні для післявоєнної французької думки політичні, етичні та культурні питання. Водночас ця відповідь формулювалася у такий спосіб, ніби йшлося про суто філософські, метафізичні питання. Це були «погані відповіді на добрі запитання» [3, 107], адже, претендуючи на філософський

статус, вони були надто манерними, незв'язними, базувалися на непорозуміннях та спекулювали на неоднозначності термінів. Така стратегія забезпечувала риторичний вплив на читачів, проте не давала змоги вирішити серйозні проблеми. Звернення до Ніцше його французьких прихильників Декомб пояснює їхнім прагненням подолати вади «модерного проекту». Наслідком його стало відтворення ними всіх схем модерного мислення, які вони намагалися подолати. Наведу кілька прикладів Декомбової діагностики. Насамперед, французькі ніцшеанці одностайно застосовують «генеалогічний» підхід Ніцше як альтернативу традиційним ідеалізму та прогресизму. Вони практикують філософію як історію ідей, досліджуючи *походження* ідей та акцентуючи брак такого підходу у філософів ідеалістів. Їхня історія ідей набирає вигляду розвідки позараціональних мотивів виникнення ідей та боротьби ідей за домінування. На цьому шляху вони змішують філософію з риторикою та підмінюють логічну силу аргументу його переконливістю, себто здатністю мобілізувати інтелектуальні ресурси слухача в потрібному досліднику напрямі. У такий спосіб істину філософії починають шукати у риторичі: «Французькі ніцшеанці ввели силу та афект у концепт, при цьому вони внесли логіку концепту у фізику сил та у психологію афектів» [3, 107]. Це перенесення зруйнувало відмінність *риторичних ефектів* та *логічних наслідків*. Історія ідей у такий спосіб перетворюється на історію ефектів, які неможливо відрізнити від наслідків та які діють із неминучістю наслідків. Отже, історія знову стає цілковито логічною та повністю вкладається у рамки модерного історизму, філософії історії *a priori*, вад якої постмодерністи намагалися уникнути.

Ще одна плутанина французьких ніцшеанців полягає у зверненні до Ніцше задля такої критики філософії свідомості, в якій генеалогічна інтерпретація, що виявляє приховані за пізнанням пристрасті, використовується як зброя проти філософії *cogito*. Таким чином, традиційній філософії *cogito* вони протиставляють критику філософії свідомості. Водночас постає питання: про яку свідомість тут ідеться? У французькій мові немає розрізнення, притаманного англійській, німецькій, українській мовам між совістю, сумлінням (*Gewissen, conscience*) та свідомістю (*Bewubtsein, consciousness*), в обох випадках вживається те саме слово *conscience*. У Ніцше справді присутня критика філософії *cogito*, проте вона має суто філософський характер і стосується неправомірності припущення, що думка

потребує мислителя, отже, *res cogitans*. А у французьких прихильників Ніцше йдеться саме про моральну свідомість (совість, сумління), себто про інтерпретацію людської поведінки, що нею рухають почуття. Тож Ніцше у критиці філософії *cogito* зовсім не йдеться про виявлення справжніх почуттів дівця. Вони є складовою його «психології», яку його французькі послідовники видають за критику філософії *cogito*, граючи на неоднозначності французького слова *conscience*.

Водночас, підкреслює Декомб, «тут має місце ще щось, а саме, продовження етичної та політичної дискусії так, ніби йшлося про *cogito* Декарта, себто про метафізику» [3, 110]. Показуючи, в який спосіб етичні та політичні проблеми вбираються у постмодерністів у шати метафізичної проблеми, Декомб намагається пов'язати внутрішню та зовнішню історію ідей. Він звертає увагу на термінологію, яку застосовує Фуко під час колоквиуму в Серезі-Ля-Саль, розглядаючи філософію Ніцше: йдеться про «війну інтерпретацій», про «насильство інтерпретацій», про «терор фіксованих істин» тощо. Термінологічний реєстр виступу Фуко є радше політичним, аніж філософським: «За дещо абстрактними варіаціями Фуко на тему «Маркс, Ніцше, Фройд» можна, зрештою, почути всі політичні вокабули 50-х років: *догматизм, ортодоксія, право на ревізійонізм, виключення*. Окремий політичний досвід (холодної війни та десталінізації умів) у дивний спосіб визначає сенс слова *істина*. Відтепер застосовувати слово *істина* означає впадати в догматизм» [3, 112–113]. Так само спротив французьких філософів-інтелектуалів будь-яким спробам врегулювання й впорядкування політичного життя набирає форми філософії мови, «загальної теорії знаків зі своєю онтологією (немає нічого, крім інтерпретацій) та епістемологією (немає ніякого пізнання, лише дискурси чи припсування знаків, що створюють «ефекти істини»)» [3, 113].

У цій постмодерністській теорії знаків відбувається третє логічне змішування, а саме – категорій інтерпретації та розуміння, коли будь-яке розуміння зводиться до інтерпретації, руйнуючи можливість об'єктивного пізнання та встановлення позадискурсивного референту мовлення. Інтерпретація, нагадує Декомб, є, за Вітгенштайном, *дією*, тоді як розуміння є *здатністю*, і той, хто змішує дію та здатність, здійснює категоріальну, суто філософську, помилку. Постмодерністська редукція розуміння до інтерпретації, об'єктивного сенсу до множини суб'єктивних значень уможливило неприродний союз ніцшеанства з ортодоксальним структуралізмом [3, 116].

Ніцшеанців об'єднує із сцієнтистськи орієнтованим структуралізмом недовіра до свідомості індивідуального дієвця. Водночас, якщо згідно з структуралізмом людські дії, не будучи свідомими, набувають осмисленості внаслідок інтегрованості в соціальну систему, то згідно з ніцшеанством людські думки та дії не залежать від жодних систем та лише *мають вигляд* осмислених. Така інтерпретація людських дій та думок, що спирається на епістемологічну тезу «все є інтерпретацією (немає значення, яке корелювало з істиною)», має політичні наслідки: потрібно відібрати у людей мову та передати її філософам-експертам; тим, хто має спільну думку, бракує розуму, або ж усі вони є жертвами адміністративного апарату істини. Як нормативний принцип французькі ніцшеанці висувають принцип «суверенності індивіда», що визначає не лише особисту мораль, а й політичну поведінку. Сенсом такої індивідуальної політики є спротив: «Політика ніцшеанців підсумовується, вочевидь, у програмі спротиву владі та будь-якій владі» [3, 119]. Дельоз у праці «Ніцше та філософія», а згодом у «Анти-Едипі», розвиває досить суперечливе модерне поняття «автономія індивіда», виводячи індивіда з підпорядкування будь-якій зовнішній, трансцендентній йому владі та проголошуючи його безвідповідальність [2, 157]. Водночас нікому непідвладний індивід, щоб бути сувереном, господарем, потребує людей, які б йому підкорялися: «Філософія, що вирішує розуміти автономію в сенсі безвідповідальності, сягає кульмінації в апології тиранії» [3, 126].

Отже, у філософському плані французьке ніцшеанство, яке бореться із модернізмом за допомогою Ніцше, повертається до модернізму, коли йдеться про індивідуалізм, критику свідомості або ж безконечну інтерпретацію, що розвиває суто емпіристську філософію мови. У філософському плані «ніцшеанці» не пропонують нічого нового, адже «філософія ніцшеанства не має інших принципів за принципи «модерного проекту», вона є лише іншою версією цих принципів» [3, 126]. До того ж у французьких ніцшеанців за всіма «філософськими інноваціями» проглядає стурбованість актуальною для них політичною та культурною ситуацією, відповісти на запити якої вони намагаються у неадекватний спосіб, зловживаючи риторикою та логічними маніпуляціями із сенсом філософських термінів.

Дещо інше пояснення феномену «французького ніцшеанства» пропонує Л.Пенто у книжці «Племінники Заратустри. Рецепція Ніцше

у Франції». Головним питанням, як вже було зазначено, є для нього таке: чому до Фуко, Дельоза, Дерріди та Ліюгара філософи обминали Ніцше своєю увагою? Щоб відповісти, потрібно насамперед врахувати, що постмодерні інтерпретації Ніцше здійснювалися в інтелектуальному полі, в якому точилася запекла конкурентна боротьба. Як зазначає Пенто, «потрібно інтерпретувати інтерпретаторів»: аналіз різних та, подекуди, конфліктних інтерпретацій Ніцше є підтвердженням його філософії інтерпретації, яка, всупереч реалізму «об'єкта», висуває на перше місце працю привласнення та оцінювання, що створює «ефект об'єктивності» [6, 199]. У цьому пункті підхід Пенто, який не задовольняється аналізом експліцитного змісту філософських дискурсів, близький до підходу самого Ніцше.

Перша структурна опозиція, яка дає змогу зрозуміти мотиви та певну конфліктність рецепцій Ніцше у французькій думці, це відмінність між профанними та професійними інтерпретаторами. Перші не були професійними філософами, Ніцше приваблював їх як мислитель, який протестував проти вченої, університетської культури та ідеї якого можна було використати в боротьбі з університетським догматизмом та ортодоксією. Важливою була також неоднозначність Ніцше в національному питанні – він був німцем, який критикував німців, він був німецьким філософом, який критикував німецьку філософію, насамперед Канта, котрий уособлював філософські чесноти. У складних стосунках «Німеччина – Франція» у сфері філософії та інтелектуальної діяльності загалом, де модель національної належності перепліталася з питанням інтелектуальної вищості, амбівалентне ставлення Ніцше до своєї нації та національної філософії посилено використовувалося французькими інтелектуалами початку ХХ ст.

Справжнім філософом Ніцше був визнаний у Франції досить пізно. Його піднесення до пантеону філософських класиків, наголошує Пенто, відбулося завдяки тим, хто був носієм специфічної влади вченого коментаря, яка визначає, яким має бути погляд, спрямований на творчість Ніцше, та відкидає її профанні прочитання як такі, що нездатні її зрозуміти. Щоб з'ясувати мотиви рецепцій Ніцше професійними інтерпретаторами, потрібно з'ясувати, в чому полягає специфічна діяльність легітимних інтерпретаторів (на відміну від профанів (письменників, інтелектуалів), які можуть звертатися до тих чи інших ідей Ніцше у довільний спосіб), себто «проаналізувати зв'язок між процесом легітимації Ніцше та інтересом тих,

хто власним дискурсом збільшує цінність відомого автора та, водночас, свою власну цінність привілейованих інтерпретаторів» [6, 8]. Пенто розглядає філософів-інтерпретаторів Ніцше (Фуко, Дельоза та Дерріду) як носіїв інтелектуального та символічного капіталу, що його вони хочуть відтворювати та примножувати. Їхня мета у зверненні до Ніцше полягає в тому, щоб використати його ідеї в боротьбі за перевизначення філософії, що точилася у 1950–1970-х роках.

Ця боротьба не була ні довільною, ні випадковою, адже відображала невидимі структурні примуси філософського поля, насамперед структурний конфлікт між митцями та науковцями, який з маргінесу філософського поля перемістився в його центр. Опозиція наукової, університетської культури та культури мистецької, що підкоряється лише літературним нормам, є варіацією вже згаданої опозиції ученого інтерпретатора (філософа) та профана (письменника, інтелектуала тощо), який не володіє культурою вченого коментаря. Одним із наслідків використання постмодерністами ресурсів філософії Ніцше задля перевизначення філософії за критеріями мистецтва (всупереч критеріям наукового дискурсу) стає перетворення ними вчення самого Ніцше на витвір мистецтва. Незважаючи на те, що «Ніцше» Фуко, Дельоза та Дерріди відрізняються між собою та конфліктують між собою, кожен авторський «Ніцше» має оцінюватися виключно за критеріями мистецького твору, тому впізнати ідеї німецького мислителя в них досить важко: «У цій співтворчості такі складники корпусу ідей Ніцше, як майбутнє європейської цивілізації, конфлікт релігійних та політичних ідеологій, зв'язок між пристрастями та пізнанням, ...знайомі профанному читачу, стають або ледь впізнаваними, або спотвореними в езотеричній версії» [5, 12].

Пенто, реконструюючи невидимі структурні опозиції, що дають змогу пояснити різноманітність та конфліктність рецепцій Ніцше у Франції протягом ХХ ст., реалізує «зовнішню історію ідей», яка робить зрозумілою «внутрішню історію ідей». Під «внутрішньою історією» він розуміє декларації та самопрезентації філософів, а під «зовнішньою» – системи опозицій та кореляцій, що передбачають свої ієрархії концептів, тем, авторів, свої предмети й пріоритети та в яких філософські ідеї та дискурси набувають свого сенсу. Володіння цією системою забезпечує професійну компетентність філософа. Вона є для нього неексплікованою очевидністю, проте неминуче вислизає від майбутнього читача чи від того, хто є носієм

іншої філософської культури та має у своєму розпорядженні тільки ресурси «внутрішнього читання». Відтак дослідник мусить досліджувати не лише філософські дискурси, а й має реконструювати «простір можливого, в надрах якого продукуються та циркулюють дискурси» [6, 9], з'ясувати соціальні умови виникнення та обігу ідей, реалізуючи, у такий спосіб, «зовнішню», соціальну історію ідей.

У праці «Племінники Заратустри» Л. Пенто простежує соціальну історію рецепцій Ніцше у Франції протягом ХХ ст., виявляючи інституційні мотиви та способи звернення до філософа його інтерпретаторами. Протягом століття рецепції Ніцше були дуже різними: його вважали то дуже ясным, то зовсім незрозумілим, то простим, то парадоксальним автором. За всіма цими варіаціями Пенто виявляє ті самі структури, які вписують різноманітність інтерпретацій у «простір можливого»: йдеться про опозицію вченого/вільного коментаря, яка набуває вигляду опозиції Кант/Ніцше та дублюється іншими опозиціями на кшталт «священик/пророк», «професор/артист», «ерудит/творець», «розум/життя» та ін. За добу постмодерну центральною у зміні концепції філософії стає опозиція «науковець/митець», амбівалентність двох полюсів-орієнтирів для філософії порушується за допомогою декларативного привілеювання мистецького полюсу. На рівні дискурсу філософія стає творчістю, а інтерпретатор ідей Ніцше – його співтворцем. Водночас у своїй професійній діяльності нові інтерпретатори мали враховувати вже наявні схеми інтерпретації, вписані в конкурси, агрегації, підручники тощо та діяти відповідно до них. Отже, їхня інституційна позиція, підкреслює Пенто, не давала їм інших можливостей, окрім як, лишаючись у межах амбівалентної структури, повторювати претензії філософського профетизму, впадаючи в нарцисичну ілюзію професора, який став творцем [6, 201]. Розмежування «зовнішньої» та «внутрішньої» історії ідей Пенто дає змогу виявити суперечності, вписані в постмодерний проект, та показати, що амбівалентність ідей Ніцше була використана його французькими реципієнтами не тільки для вирішення власне філософських проблем, а, насамперед, для того, щоб пристосуватися до нових ідеологічних і політичних умов, враховуючи стрімку еволюцію концепцій літератури й досвіду літературності.

На прикладі історії рецепцій Ніцше у французькій думці ХХ ст. я намагалася показати переваги двох методологічно близьких підходів В. Декомба та Л. Пенто до історії ідей, які артикулюють філософські

дискурси не лише у філософській традиції, а й у соціальних, інституційних і політичних умовах свого функціонування. Такі підходи дають змогу пояснити логіку рецепції мислителів інших культур і традицій вимогами власного філософського (дослідницького, освітнього) поля, що потребують кропіткої та неквапливої реконструкції. За таких умов філософ-інтерпретатор припиняє бути картезіанським *cogito*, позбавленим минулого, зв'язків та звичок, перетворюючись на живу особу з історичною та соціальною ідентичністю, вписану в опозиційні структури простору функціонування ідей. Спроби дослідників полишити межі цих структур часто набирають форми привілеювання ними одного зі структурних полюсів, як це відбувалося з перетворенням постмодерністами філософії на «чисту» творчість.

Подібні приклади можна знайти і у вітчизняній історії філософії. Скажімо, пострадянська філософія у своєму прагненні звільнитися від детермінізму радянської філософії (за якою ідеї є функцією матерії, базис визначає надбудову, буття визначає свідомість) культивувала уявлення про філософування як вільну творчість самотнього мислителя, який черпає ідеї із самого себе, відтворюючи, у такий спосіб, амбівалентну структуру радянської філософії, її «простір можливого». Тут ми маємо компліментарні, хоча й протилежні підходи, взаємозалежність яких виявляється на рівні «зовнішньої історії ідей», тоді як на рівні «внутрішньої історії» відбуваються конфліктні, непримиренні дискурси. Як зазначає французький філософ-медієвіст Ален де Лібера, методи соціальної історії вже давно та успішно застосовуються в дослідженні мистецтва й літератури, проте зазнають шаленого спротиву з боку філософії, яка вимагає повної автономії щодо «зовнішніх» детермінацій [5, 52–53]. На мій погляд, ця ідеологія починає потроху відступати, хоча й не без супротиву, під натисками соціології філософського знання та соціальної філософії голістського спрямування, що доводять соціальний характер будь-яких, у тому числі й філософських, ідей та рецепцій.

ЛІТЕРАТУРА ТА ПРИМІТКИ

1. *Bourdieu, P.* Les conditions sociales de la circulation internationale des idées // Actes de la recherche en sciences sociales. – 2002/5. – n. 145. – P. 3–8.
2. *Deleuze, G.* Nietzsche et la philosophie. – Paris: P.U.F., 1962. – 232 p.
3. *Descombes, V.* Le moment français de Nietzsche // Pourquoi nous de sommes pas nietzschéens. – Paris: Bernard Grasset, 1991. – P. 99–128.

4. *Hadot, P.* La philosophie comme manière de vivre. Entretiens avec Jannie Carlier et Arnold I. Devidson. – Paris: Albin Michel, 2001. – 280 p.
5. *Libera, A. de.* Penser au Moyen Age. – Paris: Seil, 1991. – 408 p.
6. *Pinto, L.* Les neveux de Zarathoustra. La réception de Nietzsche en France. – Paris: Seil, 1995. – 218 p.
7. Наприклад, коли Бенет звертається до Канта як до сучасника, а Аєрс заперечує йому, наполягаючи на необхідності спочатку самому стати його сучасником, дослідивши середовище, в якому він жив, щоб «відчути атмосферу, якою він дихав», то обидва підходи є різними способами заперечити час та історію і стверджувати, що всі філософи віртуально є сучасниками.

Йосипенко О.М. Інтерпретувати інтерпретатора або соціальна історія французьких рецепцій Ніцше.

На прикладі рецепції Ніцше французькою думкою ХХ ст. у статті аналізується історико-філософська проблема рецепції, з'ясовуються соціально-інституційні чинники звернення до ідей того чи іншого мислителя, досліджується вписаність рецепції в логіку інтеракції різних культурно-філософських традицій. На основі аналізу Л.Пенто і В.Декомба авторка показує зумовленість перетворення Ніцше на класика французької філософської думки опозиційними структурами філософського поля, такими, як учена культура коментаря/профанна культура, науковець/митець, ерудит/творець, а також політичними, етичними, науковими проблемами французької культури 1950–1960-х років, що їх намагалася вирішити французькі філософи за допомогою ресурсів думки Ніцше. Показується необхідність реалізації соціальної історії ідей, що досліджує мислителів як носіїв соціальної та інституційної ідентичності та виявляє соціальні умови циркуляції ідей і рецепцій. Обґрунтовується голістський підхід до історії ідей, який передбачає артикуляцію «внутрішньої історії ідей», себто дискурсивних філософських практик, у контексті «зовнішньої історії ідей» – невидимих опозиційних структур філософського поля з їхніми ієрархіями тем, концептів, авторів, дослідницьких пріоритетів, котрі потребують реконструкції та визначають, у кінцевому підсумку, сенс філософських формул і декларацій.

Ключові слова: рецепція, внутрішня історія ідей, зовнішня історія ідей, структури філософського (літературного, наукового, освітнього) поля, профанні інтерпретації, професійні інтерпретації.

Йосипенко О.М. Интерпретировать интерпретатора или социальная история французских рецепций Ницше.

На примере рецепции Ницше французской культурой ХХ ст. в статье формулируется историко-философская проблема рецепции, выясняются социально-институционные факторы обращения к идеям того или иного мыслителя, исследуется укорененность рецепции в логике взаимодействия разных культурно-философских традиций. Опираясь на анализы Л.Пенто

и В. Декомба, автор показывает, что процесс превращения Ницше в классика французской философской мысли определяется внутренними структурами французского философского поля, такими, как ученая культура комментария/профанная культура, исследователь/творец, эрудит/художник, а также политическими, этическими, научными проблемами французской культуры 1950–1960-х годов, которые французские философы пытались решить с помощью философии Ницше. Показывается необходимость реализации «внешней истории идей», которая исследует социально-институциональную идентичность носителей идей и выявляет социальные условия циркуляции идей и рецепций. Обосновывается холистский подход к истории идей, который предусматривает артикуляцию «внутренней истории идей» – истории дискурсивных практик, во «внешней истории идей», т.е. невидимых, подлежащих реконструкции оппозиционных структур философского поля с присущими им иерархиями тем, понятий, авторов, исследовательских программ, которые, в конечном счете, определяют смысл и направленность философских формул и деклараций.

Ключевые слова: рецепция, внутренняя история идей, внешняя история идей, структуры философского (научного, литературного, образовательного) поля, профанные интерпретации, профессиональные интерпретации.

Yosypenko O.M. To interpret an interpreter or a social history of the French receptions of Nietzsche.

On the example of Nietzsche's reception in the French culture of the 20th century the historical-philosophical problem of reception is formulated, the social-institutional factors of address to the ideas of one or another thinker are considered, the inclusion of reception in logic's interaction of different philosophical and cultural traditions is investigated in the article. Addressing to the analyses of L. Pinto and V. Descombes the author shows that the process of transformation of Nietzsche to the classic of the French philosophy is determined by the underlying structures of the French philosophical field, such, as a scientific culture of commentator/profane, researcher/creator, erudite/artist, and, also, by the political, moral and scientific problems of the French culture in 1950–1960th which the French philosophers tried to solve by using of Nietzsche's philosophy. The publication shows the importance of realization of «external history of ideas» that investigates the social-institutional identities of carriers of ideas and exposes the social conditions of circulation the ideas and receptions. The author considers it is necessary to realize a holistic approach to the history of ideas that envisages the contextualisation of «internal history of ideas», i.e. histories of discursive practices, in «external history of ideas», i.e. invisible, subjected to the reconstruction the philosophical field structures with their hierarchies themes, concepts, authors, research programs that need reconstruction and in a final analysis determine the sense and orientation of philosophical formulae and declarations.

Key words: reception, internal history of ideas, external history of ideas, structure of the philosophical (scientific, literary, educational) field, profane interpretations, professional interpretations.